

Механічні властивості матеріалів

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни	
Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>13 Механічна інженерія</i>
Спеціальність	<i>132 Матеріалознавство</i>
Освітня програма	<i>Матеріалознавство</i>
Статус дисципліни	<i>Нормативна</i>
Форма навчання	<i>заочна</i>
Рік підготовки, семестр	<i>2 курс, весняний семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>5 кредитів</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>екзамен/домашня контрольна робота/розрахункова графічна робота</i>
Розклад занять	<i>http://rozklad.kpi.ua/</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	Лектор: <i>к.т.н., асистент Соловйова Тетяна Олександрівна, e-mail: tsolov_1@ukr.net</i> Лабораторні: <i>к.т.н., асистент Соловйова Тетяна Олександрівна, e-mail: tsolov_1@ukr.net</i>
Розміщення курсу	<i>https://classroom.google.com/c/Mzg4ODM4MDQ4NTQ1?cjc=445b6pg</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Лекційний курс «Механічні властивості матеріалів» розроблений таким чином, щоб розглянути механічну поведінку матеріалів з залежності від його природи матеріалу, напружено-деформованого стану та умов випробувань, щоб максимально дати студентам базові навички визначення основних механічних характеристик матеріалів та пояснення механічної поведінки матеріалів різної природи на атомному, мікро- та макрорівнях.

Предмет навчальної дисципліни «Механічні властивості матеріалів» – основні закономірності механічної поведінки різного роду матеріалів та конструкцій і вплив на неї різних факторів: атомно-кристалічної будови, структури, методу отримання, виду навантаження, навколишнього середовища, тощо.

Метою навчальної дисципліни – є навчити студентів експериментально визначати, теоретично аналізувати та прогнозувати фізико-механічні властивості матеріалів, в залежності від їх хімічного складу, природи хімічного зв'язку, атомарної та мікроструктури, напружено-деформованого стану та оцінювати поведінку матеріалів під дією зовнішніх навантажень.

Формування у студентів компетентностей у відповідності до ОПП:

- K33 Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями
- K35 Здатність приймати обґрунтовані рішення
- KС5 Здатність застосовувати системний підхід до вирішення інженерних матеріалознавчих проблем
- K37 Здатність використання інформаційних і комунікаційних технологій
- K310 Здатність працювати автономно.

- КС7 Здатність застосовувати знання і розуміння наукових фактів, концепцій, теорій, принципів і методів, необхідних для підтримки діяльності в сфері матеріалознавства.
- КС8 Здатність застосовувати знання і розуміння міждисциплінарного інженерного контексту і його основних принципів у професійній діяльності.
- КС10 Здатність застосовувати навички роботи із випробувальним устаткуванням для вирішення матеріалознавчих завдань
- КС12 Здатність виконувати дослідницькі роботи в галузі матеріалознавства, обробляти та аналізувати результати експериментів
- КС14 Здатність дотримуватись професійних і етичних стандартів.

Програмні результати навчання:

- ПРН19 Обирати і застосовувати придатні типові методи досліджень (аналітичні, розрахункові, моделювання, експериментальні); правильно інтерпретувати результати таких досліджень та робити висновки.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Дисципліни, знання з яких необхідні для вивчення кредитного модуля «Механічні властивості матеріалів»: фізика, хімія, фізична хімія, кристалографія, кристалохімія, фізика конденсованого стану.

Знання, що студент отримує під час вивчення дисципліни «Механічні властивості матеріалів» необхідні для поглибленого вивчення таких дисциплін: «Термічна обробка металів та сплавів», «Стандартизація, метрологія та контроль якості продукції», «Матеріалознавство тугоплавких та композиційних матеріалів 3. Композиційні матеріали», «Проектування конструкцій з порошкових композиційних матеріалів».

3. Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальні поняття із механічних властивостей

Тема 1.1 Дефекти кристалічної ґратки.

Тема 1.2 Напружений і деформований стан матеріалів

Тема 1.3 Механічні випробування матеріалів

Розділ 2. Пружна деформація.

Тема 2.1 Пружні властивості матеріалів

Тема 2.2 Непружні властивості матеріалів

Розділ 3. Пластична деформація.

Тема 3.1 Пластичність матеріалів

Тема 3.2 Деформаційне зміцнення матеріалів

Тема 3.3 Руйнування матеріалів

Розділ 4. Статичні методи випробувань.

Тема 4.1 Твердість матеріалів та методики її визначення

Тема 4.2 Випробування на міцність

Тема 4.3 Механічні властивості композиційних матеріалів

Розділ 5. Динамічні випробування.

Тема 5.1 Динамічні випробування.

Розділ 6. Високотемпературні випробування.

Тема 6.1 Жароміцність матеріалів

Розділ 7. Циклічні випробування.

Тема 7.1 Втомна міцність.

Розділ 8. Конструкційна міцність матеріалів.

Тема 8.1 Конструкційна міцність матеріалів

4. Навчальні матеріали та ресурси

Базова література

1. Структура и прочность порошковых материалов / Под ред. С. А. Фирстова, М. Шлесара. – К. : Наукова думка, 1993. – 174 с.
2. Андриевский, Р. А. Прочность тугоплавких соединений и материалов на их основе : справочник / Р. А. Андриевский, И. И. Спивак. – Челябинск : Metallurgiya, 1989. – 367 с.
3. Владимиров В. И. Физическая природа разрушения металлов / В. И. Владимиров. – М. : Metallurgiya, 1984. – 280 с.
4. Костин П. П. Физико-механические испытания металлов, сплавов и неметаллических материалов / П. П. Костин. – М. : Машиностроение, 1990. – 256 с.
5. Фомина О. Н. Порошковая металлургия. Энциклопедия международных стандартов / О. Н. Фомина, С. Н. Суворова, Я. М. Турецкий – М. : ИПК Издательство стандартов, 1999. – 312 с.

Допоміжна література

1. Трефилов В. И. Физические основы прочности и пластичности тугоплавких металлов / В. И. Трефилов, Ю. В. Мильман, С. А. Фирстов. – Киев: Наукова думка, 1975. – 315 с.
2. Орован Е. Классическая дислокационная теория хрупкого разрушения / Е. Орован. – М. : Metallurgiya, 1963. – 170 с.
3. Черепанов Г. П. Механика хрупкого разрушения / Г. П. Черепанов. – М. : Наука, 1974. – 640 с.

Примірники основної навчальної літератури доступні студентам з фондів НТБ та з інтернет-ресурсів, а також знаходяться на Googledиску викладача за посиланням <https://bit.ly/3y0X2iM> (файли надаватимуться).

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Заняття 1. Вступ. Предмет розгляду вчення про механічні властивості матеріалів. Історичні відомості. Багаторівневий аналіз механічної поведінки матеріалів.

Література: [1] стор. 5-7; [2] стор. 3-10; [3] стор. 3-14.

Видача завдання на домашню контрольну роботу.

Видача завдання на розрахункову графічну роботу.

Заняття 2. Дефекти кристалічної будови матеріалів.

Заняття 3. Дислокаційна структура кристалу. Основні властивості дислокацій. Геометричні характеристики дислокацій. Знак дислокацій. Дислокаційні петлі. Рух дислокацій. Сила, що діє на дислокацію. Дислокаційна структура кристалу. Розмноження дислокацій. Джерело Франка-Ріда. Подвійне поперечне ковзання.

Література: [1] стор. 50-65; [2] стор. 72-83; [3] стор. 225-230.

Заняття 4. Механічні випробування матеріалів.

Види механічних випробувань. Техніка механічних випробувань. Зразки для механічних випробувань. Первісна діаграма навантаження-подовження. Умовна діаграма напруження - відносна деформація. Механічні характеристики, що визначаються при випробуванні матеріалів на розтяг. Діаграма розтягу.

Література: [2] стор. 25-43; [3], [4] стор. 10-65.

Заняття 5. Механічні характеристики матеріалу. Вплив різних факторів на механічні властивості матеріалів. Типові діаграми розтягування різних матеріалів. Розрахунок на міцність при розтягу (стиску). Умови міцності і жорсткості.

Модульна контрольна робота №1.

Література: [2] стор. 25-43; [3], [4] стор. 10-65.

Заняття 6. Критерії руйнування матеріалів. Загальні відомості про руйнування матеріалів. Енергетичний критерій руйнування. Критерій Грифітса. Силовий критерій руйнування. Тріщиностійкість матеріалу.

Лабораторні заняття

Основні завдання циклу лабораторних занять: підтвердження теоретичних знань, оволодіння практичними навичками дослідження фізичних властивостей матеріалів.

№ з/п	Назва лабораторної роботи (комп'ютерного практикуму)	Кількість ауд.год.
1	Лабораторна робота №1 Визначення основних механічних характеристик матеріалів при випробуваннях на розтягування	4
2	Лабораторна робота №2 Дослідження впливу зеренної структури на механічні властивості матеріалів	4
Всього		8

6. Самостійна робота студента

Індивідуальне завдання:

Написання однієї домашньої контрольної роботи (ДКР). – 10 год.

По дисципліні передбачається виконання однієї розрахунково-графічної роботи (РГР), основною ціллю яких є закріплення знань та умінь студентів по розрахунку механічних характеристик матеріалів та конструкцій. Тематика розрахунково-графічної роботи спрямована на розрахунок механічних характеристик (межі міцності, модуля пружності та ін.) однофазних, композиційних матеріалів та конструкцій.

Виконання розрахункової графічної роботи (РГР) – 10 год.

Підготовка звіту та до захисту лабораторних робіт – 8 год.

Підготовка до екзамену – 30 год.

Самостійне опрацювання матеріалу по темах (72год.):

Розділ 1. Загальні поняття із механічних властивостей

Тема 1.2 Напружений і деформований стан матеріалів

Література: [1] стор. 55-70; стор. 114-130; [2], [3] стор. 142-160.

Розділ 2. Пружна деформація.

Тема 2.1 Пружні властивості матеріалів

Тема 2.2 Непружні властивості матеріалів

Література: [1] стор. 25-55; стор. 82-130; [2], [3] стор. 122-142.

Розділ 3. Пластична деформація.

Тема 3.2 Деформаційне зміцнення матеріалів

Література: [1] стор. 152-170; [2]; [3] стор. 206-230; [5].

Розділ 4. Статичні методи випробувань.

Тема 4.1 Твердість матеріалів та методики її визначення

Тема 4.2 Випробування на міцність

Тема 4.3 Механічні властивості композиційних матеріалів

Література: [1] стор. 78-82, [4].

Розділ 5. Динамічні випробування.

Тема 5.1 Динамічні випробування.

Розділ 6. Високотемпературні випробування.

Тема 6.1 Жароміцність матеріалів

Література: [1] стор. 149-156; [2] стор. 146-121.

Розділ 7. Циклічні випробування.

Тема 7.1 Втомна міцність.

Розділ 8. Конструкційна міцність матеріалів.

Тема 8.1 Конструкційна міцність матеріалів

Література: [3] стор. 261-292; [5].

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Система вимог, які ставляться перед студентом:

- Опрацювання матеріалу по всіх темах лекційних та практичних занять є обов'язковою.
- Під час усіх видів аудиторних занять забороняється використання мобільних телефонів у звуковому режимі, дозволяється обмежене використання для виконання завдань або пошуку додаткової інформації.
- Результати виконаних лабораторних робіт оформлюються у вигляді протоколів, надрукованих або написаних рід руки.
- Заохочувальні бали можуть бути призначені за особливі успіхи у навчанні – переважно використання методик оптимального вибору для розв'язання реальних завдань за тематикою наукових досліджень. Сумарна кількість заохочувальних балів може складати від 1 до 5 балів.
- Політикою дедлайнів передбачається необхідність своєчасного виконання завдань. Усі письмові документи мають бути захищені до закінчення теоретичного навчання в семестрі.
- Усі учасники освітнього процесу: викладачі і студенти в процесі роботи і вивчення дисципліни мають керуватись принципами академічної доброчесності, передбаченими «Кодексом честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»» <https://kpi.ua/code>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Рейтингова система оцінювання складається з двох складових: стартової – оцінювання навчальної діяльності здобувача впродовж семестру (виконання лабораторних робіт та написання домашньої контрольної роботи) та підсумкової – оцінювання результатів навчальної діяльності здобувача під час проведення семестрового контролю(екзамену).

Рейтингова оцінка (R_D) з кредитного модуля розраховується, як сума балів поточного контролю (r_c) та балів за семестровий контроль(екзамен) (r_e):

$$R_D = r_n + r_e,$$

r_n – поточний контроль (стартовий рейтинг), r_e – семестровий контроль (екзамен).

$$R_D = 2 \cdot LP + ДКР + РГР + r_e = 2 \cdot 10 + 15 + 15 + 50 = 100,$$

де LP - бали за виконання та захист лабораторної роботи; ДКР – бали за виконання домашньої контрольної роботи; РГР – бали за виконання розрахункової графічної роботи.

За 1 лабораторну роботу студент може отримати 10 балів.

За ДКР студент може отримати 15 балів. Домашня контрольна робота складається з 2-х питань.

За РГР студент може отримати 15 балів.

За екзамен студент може отримати 50 балів.

Екзаменаційна робота (Виходячи з розміру шкали $r_e = 50$ балів)

На екзамені студенти відповідають на питання усно або виконують письмову контрольну роботу. Кожне завдання містить два теоретичних та одне практичне питання. Кожне теоретичне питання оцінюється у 20 балів, практичне – 10 балів.

Критерії екзаменаційного оцінювання

Система оцінювання теоретичних питань:

- «відмінно», повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) - 18-20 балів;
- «добре», достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації, або незначні неточності) - 14-17 балів;
- «задовільно», неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації та деякі помилки) – 12-13 балів;
- «незадовільно», незадовільна відповідь – 0 балів.

Система оцінювання практичного запитання:

- «відмінно», повне безпомилкове виконання завдання – 9-10 балів;
- «добре», повне розв'язування завдання з несуттєвими неточностями – 7-8 балів;
- «задовільно», завдання виконане з певними недоліками – 6 балів;
- «незадовільно», завдання не виконане – 0 балів.

Сума балів поточного контролю (r_n) і балів за екзамен (r_e) сумуються і переводиться до рейтингової оцінки (R_D) згідно з таблицею:

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

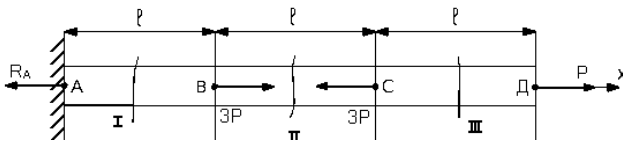
Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

Мінімальний рівень позитивної семестрової оцінки становить 30 балів (розраховується, як 60 % від стартового балу, який за 100-бальною оцінкою складає 50 балів).

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

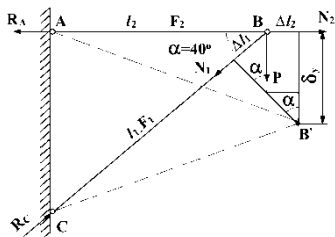
Приклад завдання РГР:

Дано: $P=20\text{кН}$, матеріал Сталь Ст3, $\ell = 50\text{см}$, $E = 2 \cdot 10^5 \text{МПа}$, $[\sigma] = 160\text{МПа}$. Визначити діаметр стержня.

2. Дано: $\ell_2 = 2,5\text{м}$, $\alpha = 35^\circ$, $P = 100\text{кН}$, матеріал: Сталь ст.3, $E = 2 \cdot 10^5 \text{МПа}$; $[\sigma] = 160\text{МПа}$.

Визначити: розміри поперечних перерізів стержнів F_1, F_2 .

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено асистентом кафедри ВТМ та ПМ, к.т.н. Соловйовою Т.О.

Ухвалено кафедрою ВТМ та ПМ(протокол № ___ від _____)

Погоджено Методичною комісією ІМЗ ім. Є. О. Патона (протокол № ___ від _____)